

Utdanning

Barnehagedekningen øker, og dermed går stadig større andel av barna mellom 1 og 5 år i barnehage. Størst er økningen av barn i private barnehager. Bruken av heldagsplass i barnehagen øker også. Utdanningsnivået i befolkningen øker. Stadig flere kvinner er i høyere utdanning, selv om de velger tradisjonelle kvinnefagfelt. Flere kvinner enn menn har høyere utdanning i Norge, men flest menn har lang høyere utdanning. Stadig større andel av innvandrerne er under utdanning.

Stadig bedre barnehagedekning, spesielt for 3-5-åringene

Fra 1980 til 2003 har barnehagedekningen for barn fra 1 til 5 år gått fra 19 til 69 prosent. Dekningsgrad vil si antall barn i barnehage i prosent av alle barn i en bestemt aldersgruppe. De som ikke søker plass blir ikke holdt utenfor, slik at økningen i dekningsgrad også er et uttrykk for at etterspørselen etter barnehageplasser har økt. Barn i åpen barnehage er ikke med i disse beregningene.

Barnehagedekningen for barn 1-2 år er nå oppe i 44 prosent. Til sammenligning var barnehagedekningen for 1-2-åringene i 1980 helt nede i 7 prosent. Den beste barnehagedekningen finner vi i aldersgruppen 3-5 år, her har barnehagedekningen økt hele 58 prosentpoeng (fra 27 til 85 prosent). Fra 2002 til 2003 var det flest 3-5-åringene som fikk nye barnehageplasser. Antall plasser for 3-5-åringene økte med vel 4 100, mens antall småbarnsplasser for barn under 3 år økte med vel 2 500.

Fra 2002 til 2003 økte dekningsgraden for alle alderstrinnene i hovedmålgruppen (1-5-år). Størst økning var det for 1-åringene, hvor dekningsgraden lå på vel 33 prosent. Størst dekningsgrad hadde 5-åringene, med 89 prosent. Dekningsgraden for barn under ett år har vært stabil på vel 2 prosent.

Størst økning av barn i private barnehager

Av nærmere 205 200 barn med barnehageplass var om lag 60 prosent i offentlig barnehage ved utgangen av 2003. Totalt var det en økning fra 2002 til 2003 på over 6 900 barn, hvor de private sto for 65 prosent av økningen.

Andelen private barnehager har variert i perioden 1980 til 2003, den var lavest i 1988, og høyest i 1997. I 2003 er andelen private barnehager 51 prosent.

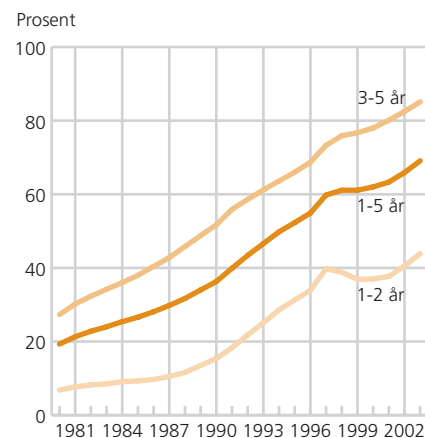
I alt hadde 205 172 barn i alderen 0-6 år plass i barnehage per 15. desember 2003. Dette var en økning på 3,5 prosent i forhold til 2002. I tillegg fikk vel 6 700 et tilbud i åpen barnehage. I alt hadde derfor nærmere 211 900 barn et barnehagetilbud. 86 530 barn hadde plass i private barnehager, mens 118 600 hadde plass i offentlige barnehager. De private barnehagene sto dermed for 42 prosent av det totale barnehagetilbudet.

Elisabeth Falnes-Dalheim

Figur 1. Barnehagedekning fra 1980 til 2003

Kilde: Barnehagestatistikk.

Elisabeth Falnes-Dalheim er rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for bedriftsregister (eld@ssb.no).

Økt bruk av heltidsplasser

Antall barn med heltidsplasser, det vil si med oppholdstid på 33 timer eller mer per uke, økte med vel 10 000 til over 142 000 fra 2002 til 2003, mens det ble 3 100 færre deltidsplasser. På landsbasis var 69 prosent av barnehageplassene heltidsplasser. Høyest andel heltidsplasser hadde både Svalbard og Oslo med omkring 90 prosent. Lavest andel heltidsplasser hadde Oppland med 46 prosent, men også dette var en økning på nærmere 4 prosentpoeng fra 2002.

Kontantstøtte

Barn med kontantstøtte i prosent av 1- og 2-åringer i befolkningen har sunket hvert år siden 1999. For 1-åringene var andelen i 2003 likevel helt oppe i 73 prosent, og for 2-

åringene 63 prosent. 2-åringer med kontantstøtte i prosent av 2-åringer i befolkningen har sunket mer enn tilsvarende for 1-åringene. Mange som venter på å få plass til barnet sitt i barnehage har rett til kontantstøtte mens de venter på plass. Så noe av forklaringen for nedgang i bruk av kontantstøtte kan ligge i at barnehagedekningen stadig blir bedre.

En av tre ansatte med førskolelærerutdanning

Ved utgangen av 2003 var det vel 58 400 ansatte som til sammen utførte nærmere 44 400 årsverk i barnehagene. Dette var en økning i ansatte på over 4 prosent fra året før. Andel ansatte med førskolelærerutdanning økte fra 32 prosent i 2002 til i overkant av 33 prosent i 2003. I 2003 har 91 prosent av styrerne/pedagogiske lederne i barnehagene godkjent førskoleutdanning, den samme andelen som i 1980.

Antall barn per årsverk i private og offentlige barnehager nærmer seg hverandre, med henholdsvis 4,9 og 4,4 i 2003. I 1985 var forskjellen mye større, da var det 8,8 barn per årsverk i private barnehager og 5,1 barn per årsverk i offentlige barnehager.

Foreldrene betalte en firedel

Driften av de kommunale barnehagene finansieres gjennom statsstøtte, kommunale driftsmidler og foreldrebetaling. Ifølge nye tall for regnskapsåret 2003 utgjorde foreldrebetalingen for de kommunale barnehagene på landsbasis (eksklusive Oslo) 26,5 prosent av de totale korrigerte brutto driftsutgiftene, noe som er en reduksjon på 1,5 prosentpoeng fra 2002. For Oslo utgjorde foreldrebetalingen vel 24 prosent.

Stabil deltakelse i SFO

I år som i fjor deltar 68 prosent av elevene i første klasse i skolefritidsordningen og 64 prosent av elevene i andre klasse. Ser vi nærmere på fordelingen, deltar omtrent halvparten av tredjeklassingene i skolefritidsordningen, mens bare 28 prosent av fjerdeklassingene deltar i skolefritidsordningen og fremdeles under 1 prosent av elever i femte til sjuende klasse.

Stadig stigende utdanningsnivå

Utdanningsnivået stiger stadig i Norge, og antall personer som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning synker for hvert år. I 2002 har vi den laveste andelen personer med så kort skolegang som høyeste utdanning noensinne: 20 prosent av befolkningen. Til sammenligning var det i 1980 44 prosent som hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Kvinner utgjorde i 2002 flertallet av dem med bare grunnskole – nær 23 prosent av kvinnene og 18 prosent av mennene hadde dette utdanningsnivået.

Det har vært flere kvinner enn menn med kort høyere utdanning som høyeste utdanningsnivå siden 1985. Det året var det 9,9 prosent menn og 10,2 prosent kvinner med utdanning på dette nivået. I 2002 hadde i underkant av 16 prosent av mennene dette utdanningsnivået, og vel 20 prosent av kvinnene.

Hedmark, Finnmark og Nordland har størst andel innbyggere med grunnskole som høyeste fullførte utdanning – mellom 26 og 27 prosent. Oslo og Akershus har lavest andel innbyggere som kun har fullført grunnskole. Oslo og Akershus har også flest personer med lang høyere utdanning. Oslo er det eneste fylket hvor over 10 prosent av innbyggerne har slik utdanning. Det er imidlertid viktig å påpeke at Oslo og Akershus har den høyeste andelen med uoppgitt eller ingen fullført utdanning, og at disse er holdt utenfor. De geografiske variasjonene ser ut til å være relativt stabile.

Flest kvinner med høy utdanning

Flere kvinner enn menn hadde utdanning på universitets- eller høyskolenivå i 2002. Kun fire av fylkene hadde flertall av menn med høyere utdanning. Flere kvinner enn menn har universitets- eller høyskoleutdanning inntil fire år, 19 prosent av kvinnene mot 15 prosent av mennene. I 1980 lå denne andelen på nesten 9 prosent både for kvinner og menn. Fremdeles har flest menn lengre høyere utdanning. I 1980 hadde 2,4 prosent av befolkningen utdanning på universitets- eller høyskolenivå over fire år, 4 prosent av mennene og nesten 1 prosent av kvinnene. I 2002 har 3 prosent av kvinnene og nesten 7 prosent av mennene slik utdanning, mens gjennomsnittet nå nærmer seg 5 prosent. Derimot er kvinnene nå i flertall blant dem som har fullført en utdanning ved universiteter eller høyskoler – alle nivåene sett under ett.

På landsbasis har nærmere 24 prosent av kvinnene høyere utdanning, og om lag 23 prosent av mennene. I 2002 var det kun fire fylker hvor menn hadde høyere utdanning enn kvinner, henholdsvis Oslo, Akershus, Buskerud og Vestfold. I de resterende 15 fylkene hadde kvinner høyere utdanning enn menn. Størst forskjell i utdanningsnivået mellom kvinner og menn var det i Finnmark, Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane. I Finnmark hadde over 6 prosentpoeng flere kvinner enn menn høyere utdanning. I Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane var forskjellen i overkant av 4 prosentpoeng i kvinnes favør.

Få eldre kvinner med lang høyere utdanning

Ettersom det er blitt mer og mer vanlig for kvinner å ta høyere utdanning i de senere år, vil de største forskjellene i utdanningsnivået mellom kvinner og menn være i de eldste aldersgruppene. Under 1 prosent av kvinnene i alderen 67 år og eldre har lang (over 4 år) universitets- eller høgskoleutdanning. Tilsvarende tall for menn i denne aldersgruppen er over 5 prosent. Over 6 prosentpoeng flere menn enn kvinner i alderen 50-59 år har lang høyere utdanning. I aldersgruppen 25-29 år er det 14 prosentpoeng flere kvinner enn menn som har en universitets- eller høgskoleutdanning på inn-til fire år. Aldersgruppen med høyest andel av menn med lang høyere utdanning er i alderen 50-59 år, mens for kvinner er det i aldersgruppen 30-39 år vi finner flest med tilsvarende utdanning.

12 000 flere med doktorgradsutdanning i 2002 enn i 1970

I 1970 var det om lag 1 200 personer registrert bosatt i Norge som hadde doktorgrad som høyeste fullførte utdanning, 7 prosent av dem var kvinner. I 2002 var det nærmere 13 200 av alle bosatte i Norge som hadde avlagt doktorgrad, og da var hver fjerde av disse kvinner. I 1979 hadde totalt 0,1 prosent av befolkningen doktorgrad, i 2002 var andelen 0,4 prosent. Forklaringen på den sterke økningen i antall med doktorgrad som høyeste fullførte utdanning i 1990 og 1999, skyldes at Statistisk sentralbyrå innhentet opplysninger om fullførte utdanninger i utlandet på skjema i 1990 og 1999 i forbindelse med folke- og boligtellingsene.

29 prosent direkte fra videregående til høyere utdanning

I 1993 ble det for første gang relativt flere kvinner enn menn som hadde fullført videregående med studiekompetanse, og som var i høyere utdanning høsten etter: 30 prosent av kvinnene og 28 prosent av mennene. Denne andelen har økt litt hos kvinnene, og er i 2003 på 35,5 prosent, mens tilsvarende andel for menn nå er nede i 21,5 prosent. Ni av ti 16-18-åringene er i videregående utdanning.

Større andel av 19-29-åringene i høyere utdanning

Aldri før har en større andel av 19-24-åringene i Norge vært i høyere utdanning: I 2003 var andelen 29 prosent. Allerede i 1981 ble kvinneandelen på dette feltet og i denne aldersgruppen høyere enn mannsandelen. Om lag en av ti var da i høyere utdanning i denne aldersgruppen. I 2003 er en av tre kvinner i denne alderen i høyere utdanning, mens det samme gjelder i underkant av en av fire menn.

1995 er første året hvor andelen blant kvinner i alderen 25-29 som er i høyere utdanning, utgjør en større andel av årskullet enn blant menn. I 2003 er andelen kvinner fortsatt høyere enn andelen menn. Samlet er 15,5 prosent av befolkningen i alderen 25-29 år i høyere utdanning.

I 2003 har vi flere elever i grunnskole og flere studenter i høyere utdanning enn noen gang før. Antall elever i grunnskole er det størrelsen på årskullene som bestemmer. Når det gjelder antall i høyere utdanning er det selvsagt ikke bare størrelsen på årskull som teller, vi har nå en større andel 19-29-åringene i høyere utdanning enn tidligere.

Innvandrere i større grad på skolebenken

Innvandrere er her definert som førstegenerasjonsinnvandrere samt personer som er født i Norge med to utenlandske foreldre, og som ikke har

norsk, svensk eller dansk landbakgrunn¹. I 1980 var 33 prosent av 16-18-åringene med denne innvandringsbakgrunnen i videregående utdanning. I 1997 var tilsvarende andel helt oppe i 81 prosent. I 2003 var 79 prosent av innvandrerne 16-18 år i videregående utdanning, hele 46 prosentpoeng mer enn i 1980.

Ser vi på andel innvandrere i høyere utdanning har det også skjedd mye siden 1980. Da var 5 prosent av 19-24-åringene med den innvandringsbakgrunnen vi definerte i avsnittet over i høyere utdanning. I 2003 var 18 prosent av 19-24-åringene i høyere utdanning. Interessant er det også å merke seg at i 1993 tok innvandrerkvinner igjen innvandrer menn i denne aldersgruppen; fra det året er det nemlig relativt flere kvinner enn menn i denne aldersgruppen som er i høyere utdanning.

Stort kvinneflertall ved høyskolene – tradisjonelle valg

I høyskolesektoren var 63 prosent av studentene kvinner og i universitetssektoren 55 prosent. Menn var i flertall blant studentene ved NTNU og Norges Handelshøyskole. Kvinneandelen var høyest ved enkelte av de statlige høyskolene. Studietilbudet ved lærestedene har stor betydning for hvor mange kvinner og menn det er blant studentene ved de ulike lærestedene.

Kvinnene var høsten 2003 i flertall blant studentene på alle de store fagfeltene, bortsett fra på fagfeltet "naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag" hvor 70 prosent av studentene var menn. På fagfeltet med flest studenter ved universitetene og høyskolene – "helse- sosial- og idrettsfag" – var kvinneandelen hele 80 prosent.

Færre studenter i Oslo og Tromsø, flere i Bergen og Trondheim

Høsten 2003 var det registrert 209 800 studenter ved landets universiteter og høyskoler. Det var en liten nedgang i tallet på studenter ved universitetene og de vitenskapelige høyskolene, mens tallet på studenter ved de statlige høyskolene økte. I universitetssektoren var det totalt registrert 79 600 studenter høsten 2003, mot 80 600 året før og ved de statlige høyskolene 98 300 studenter mot 94 300. Personer på doktorgradsprogram inngår ikke i tallene. Ved Universitetet i Oslo ble tallet på studenter redusert med over 2 000 til 29 200. Det var en mindre reduksjon i studenttallet ved Universitetet i Tromsø, mens det økte noe ved Universitetet i Bergen og ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Antall lærerårsverk

Antall elever per lærerårsverk ligger i 2003 rundt ti i grunnskolen, mens det i videregående skole nesten er åtte elever. I høyere utdanning er antall studenter per lærerårsverk i 2003 nesten 14.

¹ Landbakgrunn viser til mors fødeland.